

ŽIVOT OLAŠSKÝCH RÓMOV

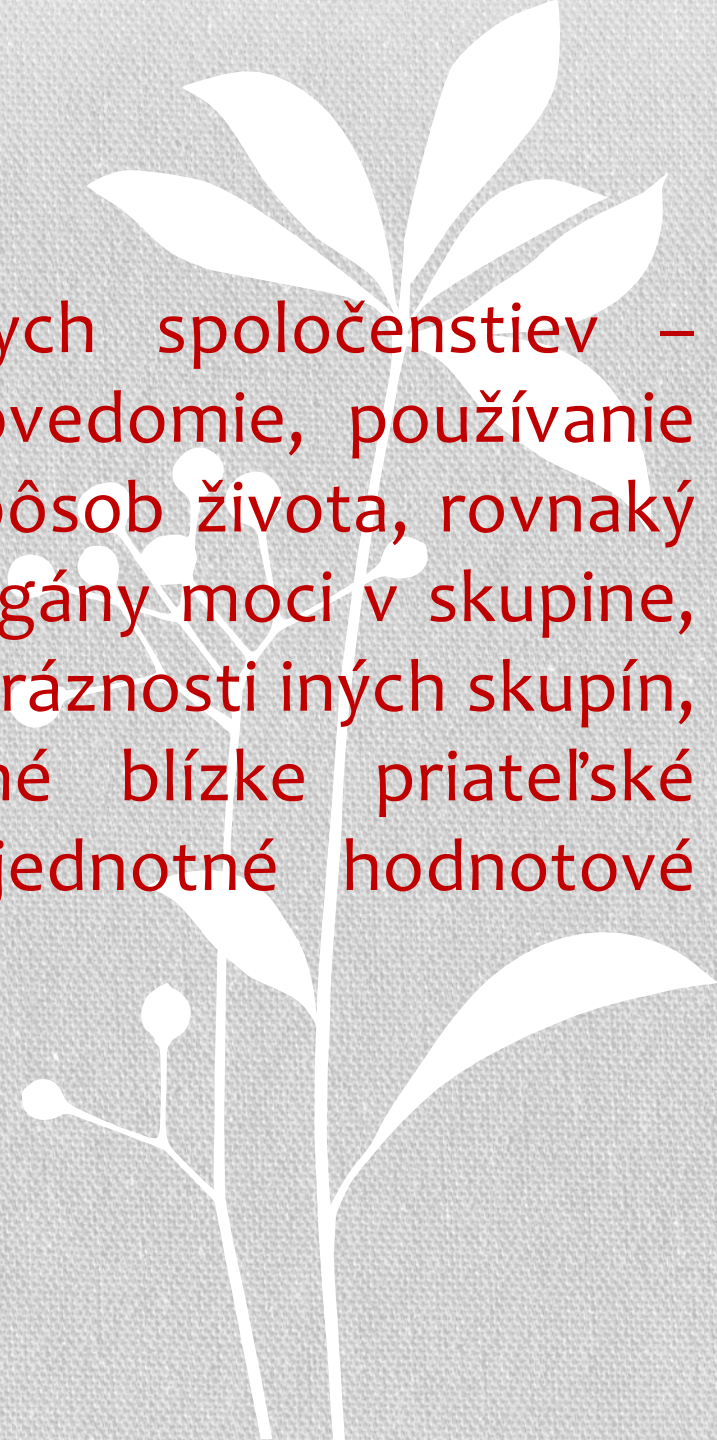
Ivana Šusterová

ivana.susterova@savba.sk

RÓMOVIA

„Difrencujúcim znakom rómskych spoločenstiev – skupín je skupinové etnické povedomie, používanie skupinového jazyka, jednotný spôsob života, rovnaký spôsob obživy, samospráva a orgány moci v skupine, rešpektovanie izolovanosti a svojráznosti iných skupín, vnútorná solidarita a vnútorné blízke priateľské vzťahy, skupinové normy a jednotné hodnotové orientácie“

(Marušiaková, 1985, s. 703)

DELENIE RÓMOV

- Vnútorne (emic)
- Vonkajšie (etic)
- Odborné (etnicko-jazykové)

- **Rumungri** (starousadlí R., dlhodobu usadení R.)
- **Olašský Rómovia** (valašský R.)
- **Sinti** (nemeckí R.)

- Olašský Rómovia sa delia na podskupiny (Lovári, Kalderaši, Drizdári, Mersari...) a tie na konkrétne rody (Ferkošti, Kurkešti...)

Rómsky vajda: Žena by v žiadnom prípade nemala pracovať

07. 12. 2010 (49x2010) „Ja by som sa ako chlap hanbil, keby ma manželka domov doniesla peniaze,“ hovorí Ladislav Ligač o mentalite komunity, ktorej je vajdom.

Vajda je nepokojený vodca, ktorý dokáže "svojích" ľudí zaplašovať i do rýb. Autor fotografie: Peter Korčák

Na nitriansku lúku pod Káľavkou majú domček rôzne náznaky. Niečo ju obkolesujú, inéto zasa prerušuje zvedavosť, ako to „jam“ vlastne vyzerá a funguje. Oba dňovky sú veľmi jednoduché, už také roky túto úľku obývajú miestne rómske rodiny, čím navštevujú láka časť mesta na seba prilákať pozornosť. Na lúčovej žije asi dvesto ľudí, patrí do poľnohospodárskej komunity slovenských Rómov, ktorí sú roztrúsení v rôznych častiach mesta. Väčšinou však opúšťajú domček, ktorý žije so svojou matkou prívne na sponzoringovej ulici. Ladislav Ligač je nepokojený vajda, ktorého slovo platí aj ďaleko za hranicami mesta.

Nitriansky vajda

„Vajdovská funkcia znamená v našom biznise životné súvisie viac než finančné možnosti, lebo naša rómska komunita sa vyžaduje väčšiu nepekúť.“ prívrat nále vo svojom dome za sklom prívrat ovocia a rôznych cukroviek Ladislav Ligač, ktorý sa stále stále dáva do poriadku po náročnej činnosti svedie v seagrade ľahko nále. „Aj keď som predtým, musím sa už dávno poznať, poznamenám a dúžaj, že tento rok bol prívrat čias zvlášť, prívrat prívrat aj o svoju milovanú manželku Lýdku, s ktorou prívrat štyrikrátka rokov a vychovávateľ sedem deťmi.“

Nitrianska Borová. Život na mej ovplyvňujú vajdove

Zlati Cigáni

08. 10. 2007 (49x2007) OLASKÍ RÓMOVIA si zo svojho okolia urobili dobrý biznis. Tí majetnejší sa bohatstvom neváhajú verejne vystavovať, kým tí chudobnejší len krúžia hlavou: „Neukazujte nás ako ohudkov.“

Nakoniec som sa aj tak neodopral, kto je najvyšší šéf olaských Rómov na Slovensku. Vajda? Prezident? Guvernér? Alebo nejaký viac či menej uznaný kráľ? Ten, kto je pre jedného súdca, pre druhého je len samoznec. Olaskí Rómovia majú veľa tajomstiev, ktoré si nechávajú pre seba. Ich uzavretosť vodi okolo, dlhodobé vzťahové zväzky a schopnosť zavádzať sú obvedenou ochranou vlastného sveta. Často je uzavretý aj ich vnútrokomunitný systém v rámci jednotlivých rodín. Dobrá je silom a vzájomná klanová pomoc. Zaujímavé znie. Niekedy to nepodane odse, ako začiatkom septembra, keď na púť v Matanke olaskí Rómovia v restaurácii vyprovokovali medzi sebou bitku a nakoniec po sebe aj strelili.

Udomácnenie kočovníci

Bielym Slovákovi ležia v žaludku okrem špinavých Rómov z rozpadajúcej sa chabí či zo zničených starých čimákov aj olaskí (alebo vlašáci) Rómovia ošedián dňovými setazami. Tí najväčší a najbohatší z nich sa vozia takmer výhradne len v ležiacich mercedesoch. Tí chudobní sú väčšinou oveta smeví Rumungre. Bledí Olasi tvoria približne desať percent všetkých Rómov. Na Slovensku je ich podľa odhadov asi šesťdesiat tisíc. Možno, zatiaľ sa nikomu nepodarilo presne spočítať ani všetkých Rómov. Napriek tomu, že na naše územie prívrat oveta nesú a udomáci sa ako kočovníci, dokázali sa viac udomáciť. Žijú väčšinou vo vlastných domoch a súdla dojem absolútne nepristupnej komunity. Ved kto by sa aj, medzi nich hraal, keď ich svet je pre nás cudzí. Veľke skupiny žijú napríklad okolo Senca, v Nitre, pri Štrbe, v Lučenci a okoli. Každá z nich má v niektorých detailoch odlišný spôsob života. Na východe a severe Slovenska bývali len ojedinelé. Tam je „ja“ Rumungre a naš bol svet... Zaujímavé má každý olaský Róm svoju prezývku, ktorá ho v

Pláč a stovky ľudí. Olašští Romové se loučili se svým králem

Nitriansky vajda oslavoval: Padla tona mäsa

01. november 2011, 11:48

Odpovúť 369

Veľkolepé oslavy šesťdesiatich narodenín pripravil nitriansky vajda Ladislav Ligač pre svojich najbližších 350 ľudí! Intenzívne prípravy sa začali už týždeň predtým. Ved iba pripraví tonu mäsa zabralo celé štyri dni. Hostina trvala takmer 24 hodín a drahé koňaky tu tekli prúdom.

Olašští Romové řešili přivdání nevěsty

Ostrava - V zapadlé části ostravské čtvrti Vítkovce, na Zengrově ulici před restaurací nevalné úrovň, parkovaly ve středu 23. července večer desítky vozů zahraniční výroby.

Olašští Romové mají svůj uzavřený svět. Patří do něho i rvačky a únosy

27. února 2009 8:31

Olašští Romové jsou uzavřená komunita. "Nekamarádi" se s ostatními Romy, které nazývají opovrhivě Rumungre. Mají i vlastní soudní systém, mezi jejich zvyky patří únosy nevěst; podobný incident vyvolal hromadnou rvačku v Brně.

Vajdu odvezli na poslednej ceste v koči

02. apríl 2011, 06:00

Odpovúť 0

Keď odísť na druhý svet, tak štýlovo. Povedali si pozostali po významnom olašskom vajdovi Alojzovi Bihárym († 82). Na jeho pohrebe v Drahovciach neďaleko Piešťan smútilo viac ako 500 olašských Rómov z Česka a zo Slovenska. Trojdňový kar, ktorý sa podľa tradície musel skončiť 12 hodín pred pohrebom, bol nevidaný. Vyše 500 smútiacich vypilo 500 fliaš značkového alkoholu. To vraj bola polovica z toho, čo stál celý pohreb – 20-tisíc eur!

Na poslednej ceste v koči: Kone symbolizujú Cigánom ich kočovný spôsob života.

Autor: JOZEF VOJČINIÁK

Alojz Biháry sa narodil ešte ako kočovný Cigán. Až v 30. rokoch minulého storočia sa usadil pri Piešťanoch, kde prežil zvyšok života. Alojz bol 30 rokov cigánskym vajdom. Rozlúčiť sa s ním prišla celá jeho mnohoročná rodina – mal 10 detí, 54 vnúčat a 58 pravnúčat. Na pohrebe nechýbali ani olašský kráľ Palo Stojka. Do rakvy dal vajdovi to, čo mal najradšej. Flašu obľúbeného koňaku, cigarety, ale aj jeho obľúbenú palicu a sivečné okuliare. Nechýbali peniaze a šperky. „Nesmie mu nič chýbať! Aj na druhom svete musla vládať, že bol bohaty a vážený“

OLAŠSKÍ RÓMOVIA - HISTÓRIA

- Pravlast' India → Byzancia → pod tlakom Osmanskej ríše Európa
- Európa → hlavný, početný prúd na Balkánsky polostrov → vo Valašskom a Moldavskom kniežatstve v postavení nevoľníkov, otrokov viac ako 500 rokov → v pol.19.st. sociálne a ekonomické zmeny – myšlienky hnutia za zrušenie otroctva → úplné zrušenie v r. 1864 → migrácia z Balkánskeho polostrova
- 2. polovica 19. st. príchod olašských Rómov na územie Slovenska

OLAŠSKÍ RÓMOVIA – HISTÓRIA

- r. 1927 – perzekučný zákon č. 117 z roku 1927, ktorý obmedzil potulný spôsob života „Cigánov a tulákov žijúcich po cigánsky“, a to najmä vydaním tzv. cigánskych legitimácií
- povojnový zákon č. 74 z roku 1958, z ktorého vychádzal súpis vo februári 1959 = násilná likvidácia kočovania

Historický fotodokument násilné likvidácie kočovného spôsobu života v únoru 1959 – z „vurdonů“ do vyřazených železničních vagonů (Pečky u Kolína)

Maringotka – obytný vůz byl již komfortnějším pohyblivým bydlištěm – až do roku 1959 (Madunice, záp. Slovensko, 1959)

Skupiny olašských Romů ještě dodržovaly své tradiční zvyklosti, střední Čechy (1970)

„A už je tu pan příslušník SNB“ (Kladno, 1959)

Předávání nových „bytovek“ olašské skupině Lovari-Makulovců, Kendice u Prešova (1960)

OLAŠSKÍ RÓMOVIA – SÚČASNÝ STAV V SR

- celkový počet Rómov v SR: 402 810
- z toho počet Rómov iných ako *Rumungrov*: 14 244
 - najviac v NR a TT kraji
 - Nitra, Nové Zámky, Zlaté Moravce, Komárno, Levice, Senec, Piešťany...
- NR kraj: 30 552 Rómov
 - z toho: 9 520 olašských
 - v samotnej Nitre cca 2 200
- TT kraj: 20 935 Rómov
 - z toho: 1 476 olašských

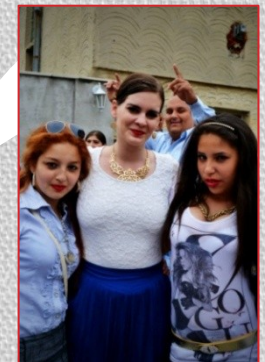
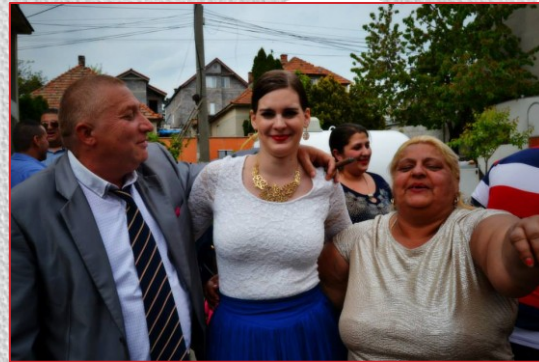
TERÉNNY VÝSKUM V NITRE (Borová ulica)

- jeseň 2011 – jar 2012 (=BP)
- leto 2013 – jar 2014 (=DP)
- jeseň 2014 – súčasnosť (phd štúdium)
- *Lovári* (Ló = kôň z maď.)
- rod *Ferkošti* - Ferko (1892 – 1978)
 - jeho dcéra *Piroš* s manželom = 1.dom
olašských R. na Borovej ul. – r. 1958

„Poviem ti na rovinu pravdu. Prvý raz, druhý raz, keď si sem prišla, my sme sa vyprávali takto o tebe v súkromí. Mladé dievča, pekné dievča, školené dievča, jako študentka. No a prvý raz, druhý raz, ja som si dával dokopy svoj názor a postupom času moje rozmýšľanie došlo, že to je rozumné dievča. Ved' tá nediskriminuje, či je to Cigáň, či to není Cigáň. No a potom si zapadla medzi nama. To je ten rozum, to je ten prístup.“

„Aj s deťmi si sa hrala, s deťmi si bola kamarátka.“

OLAŠSKÍ RÓMOVIA – JAZYK

- Olašský dialekt rómčiny

<i>slovenčina</i>	<i>olašský dialekt rómčiny</i>	<i>východoslov. dialekt rómčiny</i>
pekný	šukar	šukár
1, 2, 3	jekh, duj, trin	jekh, duj, trin
ja, ty, my, vy	me, tu, amen, tumen	me, tu, amen, tumen
škaredý	žungalo	džungalo
dieťa	šavouro	čhavoro
dolu	tejle	tele
dobrý deň	lášoj o dĕjs	láčho dĕives
ďakujem	najisaráv	paľikerav
áno	ouva	ha

OLAŠSKÍ RÓMOVIA – MENÁ A PRIEZVISKÁ

- Typické priezviská olašských Rómov:
 - Lakatoš, Stojka, Biháry, Kotlár, Rafael...
- Rómske mená a prezývky:

Mužské:

Bakro, Berci, Bogo, Boška, Citrom, Dodo, Ferkina, Groufo, Jarko, Jánoš, Jendo, Lacko, Láslo, Maco, Mamuko, Marci, Miláň, Vinco...

Ženské:

Boja, Čaja, Falát, Givoj, Groufa, Karolka, Lulud', Manci, Marika, Melonka, Mercedes, Momáň, Mudra, Patrin, Pinka, Pirožka, Ribizla, Ráji, Róza, Sedra...

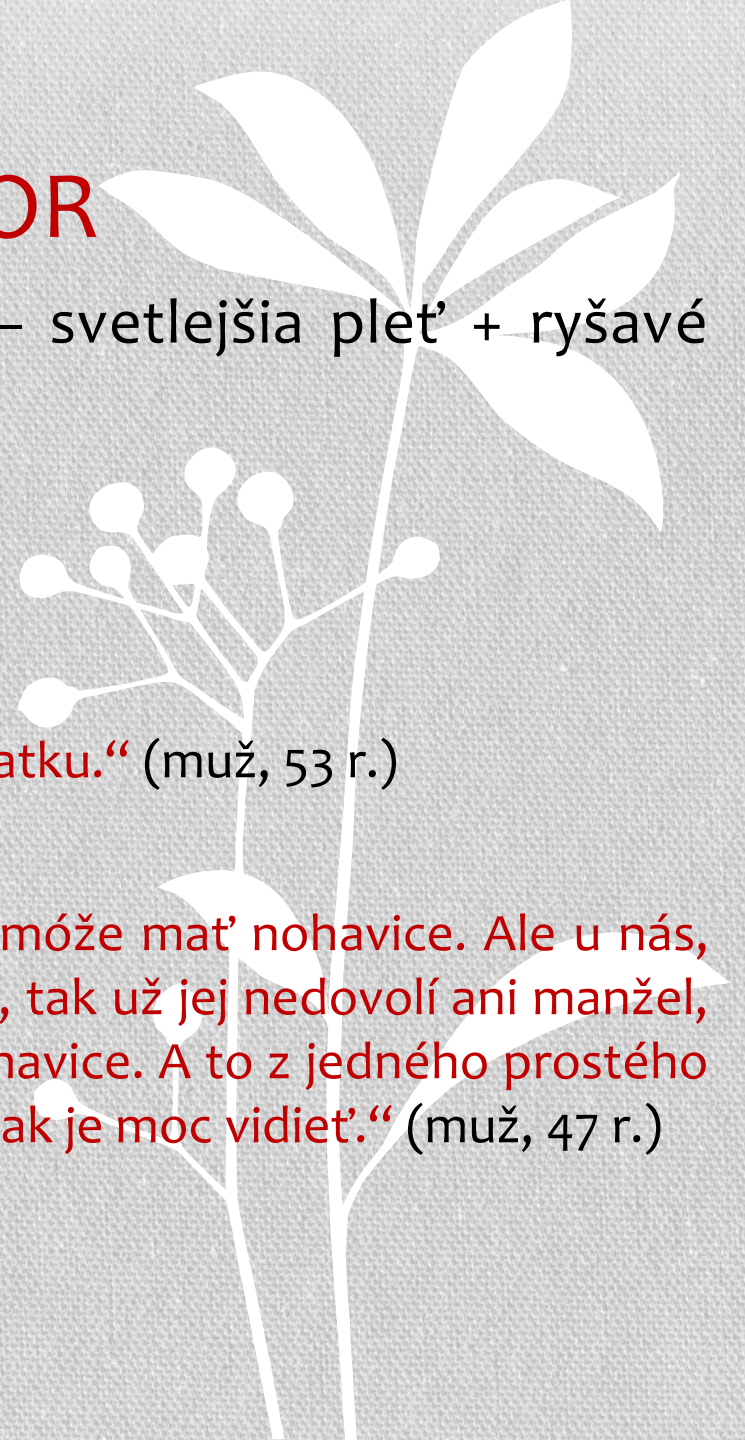

OLAŠSKÍ RÓMOVIA – VÝZOR

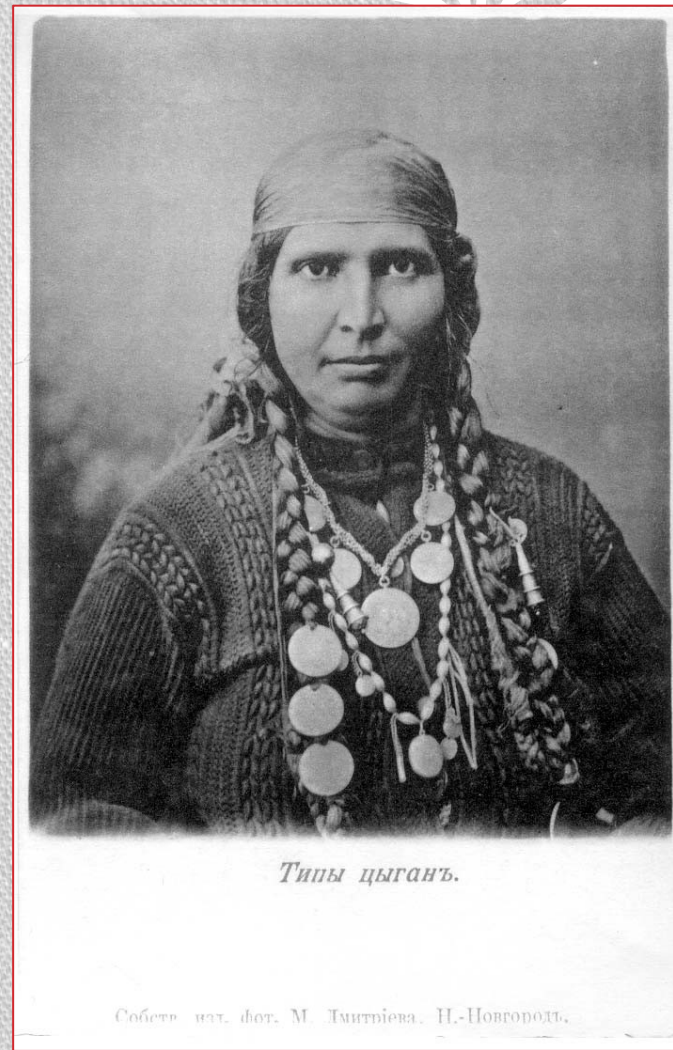
- Vzhľad – antropologické odlišnosti – svetlejšia pleť + ryšavé vlasy
- Odev
 - muži: klobúk, palica

„Muž nosí na hlave klobúk a žena len šatku.“ (muž, 53 r.)
 - ženy: dlhé sukne, šatky

„Dievča pokiaľ je doma u rodičov, tak môže mať nohavice. Ale u nás, keď už sa vydá, tak fakticky už je žena, tak už jej nedovolí ani manžel, ani manželovi rodičia, aby nosovala nohavice. A to z jedného prostého dôvodu, lebo žena, keď má nohavice, tak je moc vidieť.“ (muž, 47 r.)
- šperky

OLAŠKÍ RÓMOVIA – VÝZOR

OLAŠSKÍ RÓMOVIA – VÝZOR

OLAŠSKÍ RÓMOVIA – VÝZOR

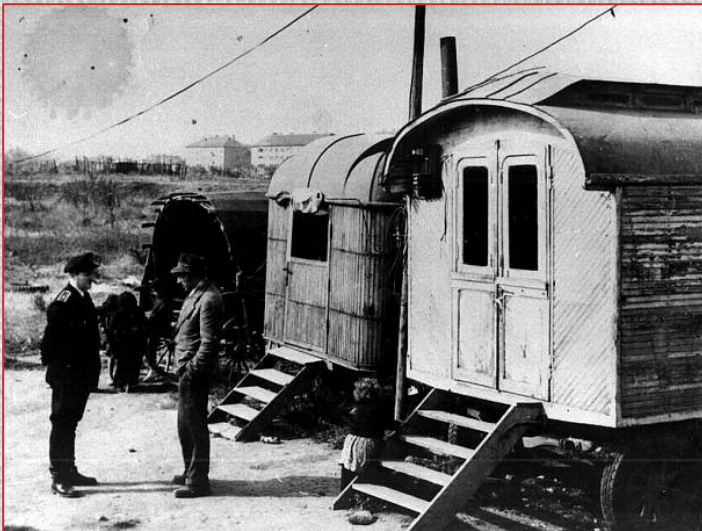

OLAŠSKÍ RÓMOVIA – ŠPERKY

OLAŠKÍ RÓMOVIA – BÝVANIE

- vozy ťahané koňmi → maringotky → domy

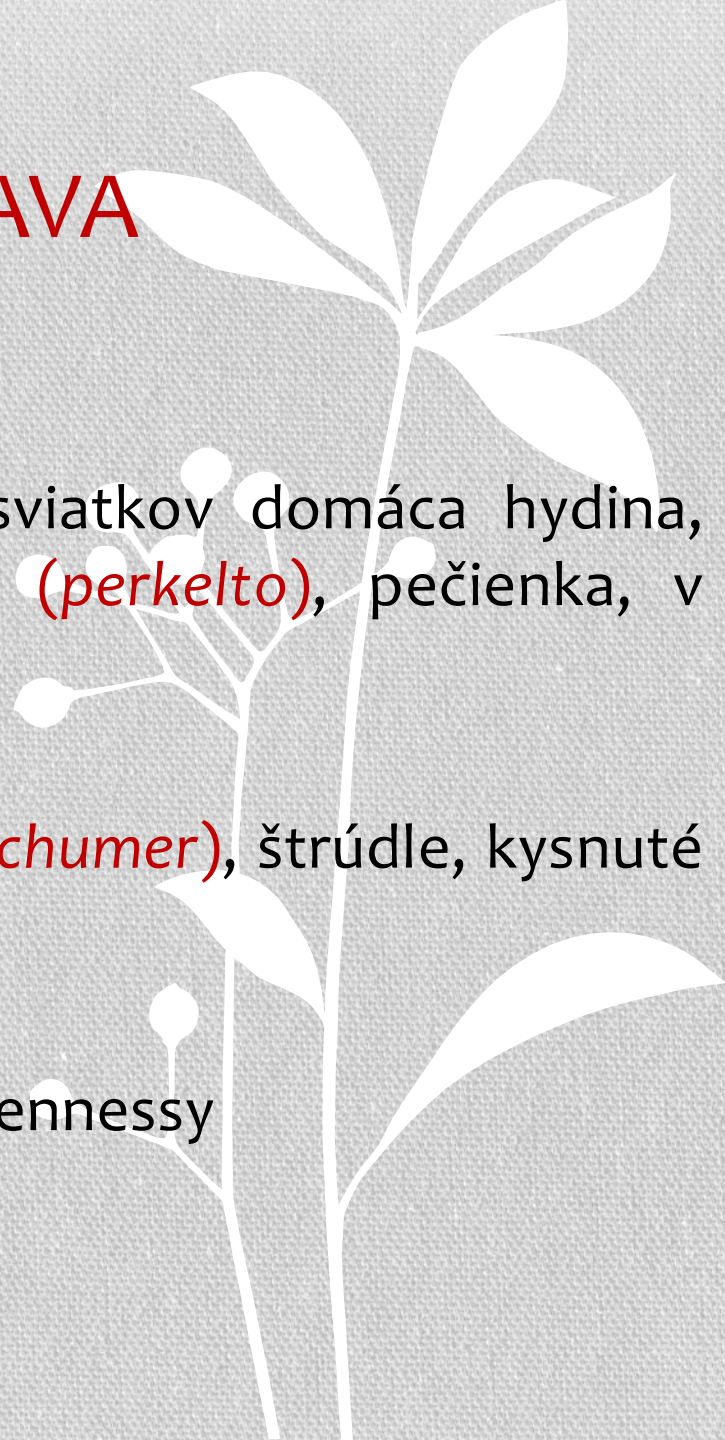
OLAŠSKÍ RÓMOVIA – BÝVANIE

- Interiér
- Reprezentatívna miestnosť
- Zdobnosť (obrazy a sošky Ježiša Krista a svätých, fotografie, umelé kvety)

OLAŠSKÍ RÓMOVIA – STRAVA

- Príprava jedál – čisto ženská doména
- Prevládajú mäsité pokrmy (počas sviatkov domáca hydina, sviatočné jedlo „cigánsky perkelt“ (*perkelto*), pečienka, v súčasnosti vyprážené rezne)
- Sladké pokrmy: „párance“ (*pharado chumer*), štrúdle, kysnuté koláče + deti veľa sladkostí
- Alkohol (počas osláv): v súčasnosti Hennessy

OLAŠSKÍ RÓMOVIA – STRAVA

OLAŠKÍ RÓMOVIA – STRAVA

OLAŠSKÍ RÓMOVIA – VZDELANIE

- V živote Rómov je dôležitá múdrosť – v ponímaní olašských R. je ale chápaná inak ako v majoritnej spoločnosti a nespája sa so školským vzdelaním – olašskí R. sú v rámci komunity považovaní za múdrych, keď žijú podľa vnútorných nepísaných zákonov

„Gadžovskému, to je školnímu vzdělání, nepřipisují olaští Romové velkou hodnotu. To neznamena, že Romové si nepřejí být moudří a že rodičům je jedno, zda jsou jejich děti hloupé, či nikoliv. Moudrost je v romské komunitě tradičně vysoce ceněna, avšak moudrost jinak získávaná a jinak projevovaná, nežli to, co gážové nazývají vzděláním nebo vzdělaností. Moudrost se v romské komunitě předává prostřednictvím vyprávění o zkušenostech starších... Školní, gážovská vzdělanost stojí na hodnotovém řebříčku u olašských Romů hluboko pod touhou získat co nejvíc peněz“ (Lakatošová, 1994, s. 10).

OLAŠKÍ RÓMOVIA – PRÁCA, ZAMESTNANIE

- V období nomádizmu sa olašskí Rómovia Lovári živili napr. obchodom – typické bolo obchodovanie s koňmi, priekupníctvo, prípadne podomový predaj
- Vykonávanie ťažkej fyzickej práce bolo pre nich znamením neúspešnosti a nedostatku mentálnych schopností – dodnes je cenené získavanie finančných prostriedkov činnosťami, ktoré vyžadujú viac zapojiť myslenie – rôzne obchodné aktivity

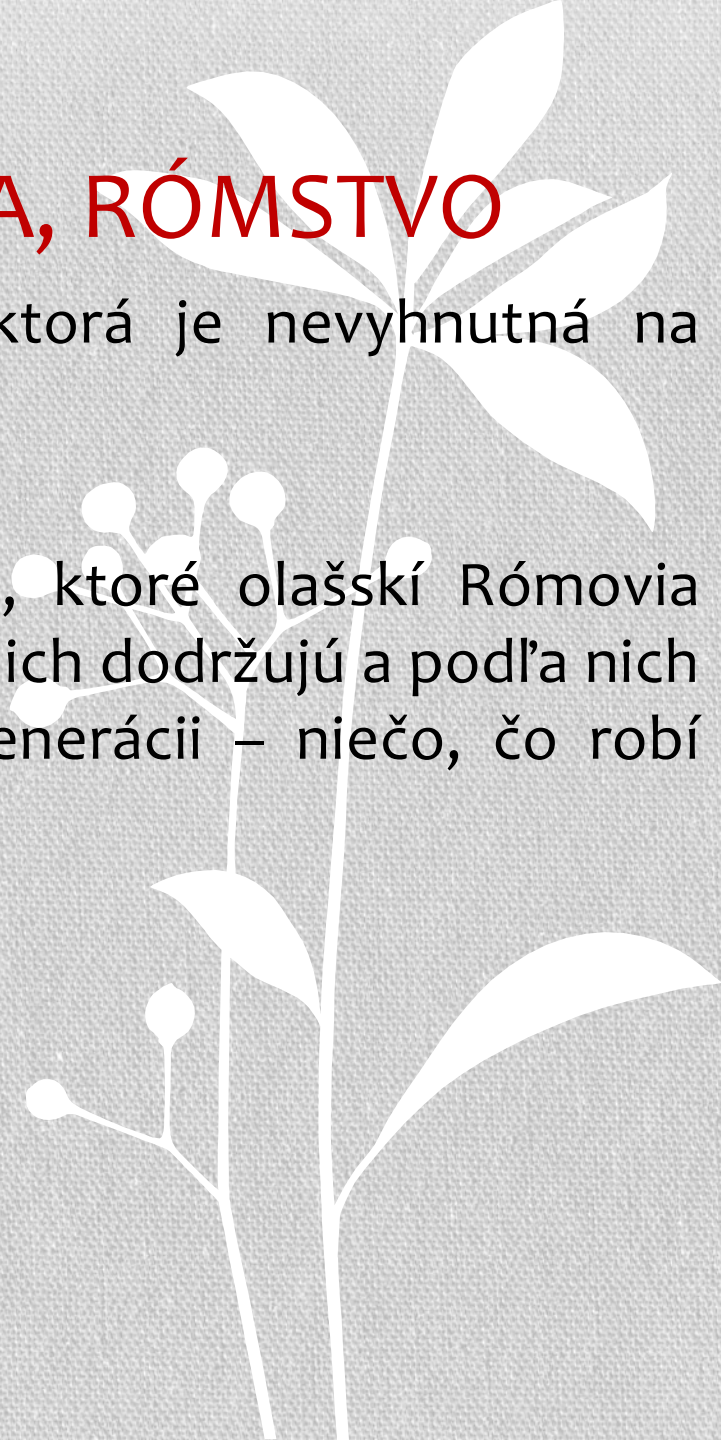
„Podľa tej tradície, živiteľ rodiny je chlap. Ale kto by jej dal aj zarobiť? Ani my chlapi nedostaneme robotu...“ (muž, 51 r.)

„Nechodíme do práce, aby sme stíhali prať, variť, na deti dať pozor.“ (žena, 51 r.)

OLAŠKÍ RÓMOVIA – ÚCTA, RÓMSTVO

- **ÚCTA** – jedna zo zásad, hodnôt, ktorá je nevyhnutná na dodržanie „rómstva“
- **RÓMSTVO** – spôsob života, zásady, ktoré olašskí Rómovia prebrali od svojich predkov a naďalej ich dodržiajú a podľa nich žijú, aby ich mohli predať ďalšej generácii – niečo, čo robí Róma Rómom

OLAŠSKÍ RÓMOVIA – SOCIÁLNA ORGANIZÁCIA

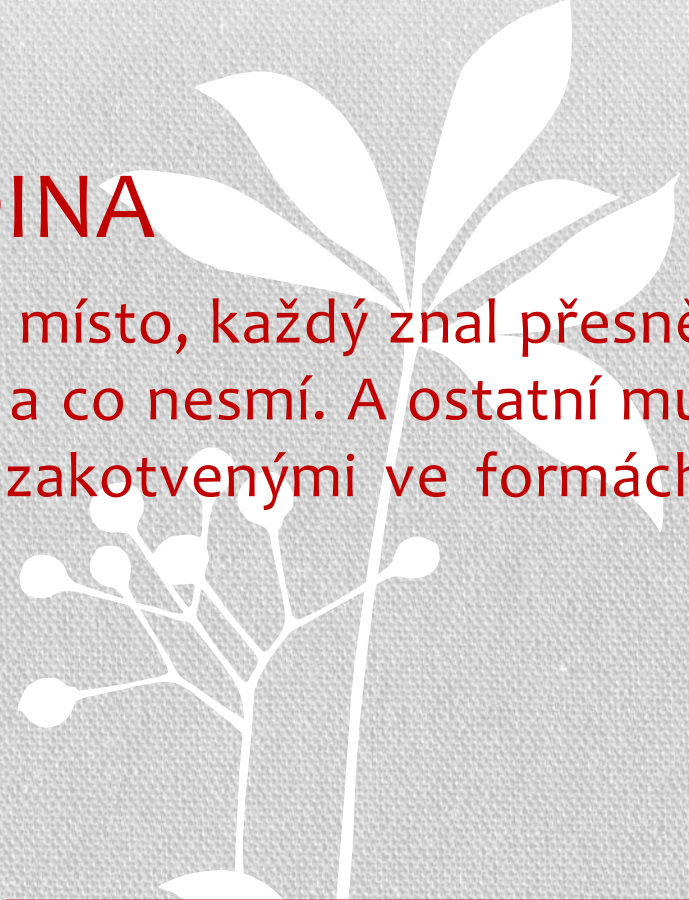
- Silná sociálna kontrola
- *Angluno Rom* – pretrvávajúca funkciu vajdu
- *Romáňi krísi* – rómske súdy

OLAŠSKÍ RÓMOVIA – RODINA

„V rodinné pospolitosti měl každý své místo, každý znal přesně svůj status a svou roli a věděl, co smí a co nesmí. A ostatní mu to dennodenně připomínali způsoby zakotvenými ve formách verbální i mimoverbální kultury.“

(Hübschamnová, 1996, s. 23)

OLAŠSKÍ RÓMOVIA – RELIGIOZITA

- Zväčša preberanie vierovyznania podľa majority
- Na Slovensku rímsko-kat.

„Každý, i malé dieťa, vám odpovie, že existuje Boh... Obrady ich však nezaujímajú, pre nich je dôležitý vnútorný vzťah k Bohu... Veria v posmrtný život, v to, že zomretí žijú podobným spôsobom ako živí, ale sú neviditeľní...“

(Lakatošová, 1994, s. 9)

OLAŠKÍ RÓMOVIA – PIESNE, HUDBA, TANEC

- Piesne: pomalé / rýchle, tanečné
- Hudba: tradične bez doprovodu hudobných nástrojov – lúskanie, búchanie, tleskanie...
- Tanec

MACO MAMUKO „Ande Pešta me phirav“

1. Ande pešta me phirav,
le but louve me rodav,
kana šefti me kerav
le šejanca žav khelav.

2. Taj jek fogáši me kerav
pánž, šov šela me rodav,
pánž, šov šela, naj but louve,
le šejanca me pijav.

3. Mercedesi me trádav,
d'íla mange me mukav,
manca bešen le šeja
lenca kamav te khelav.

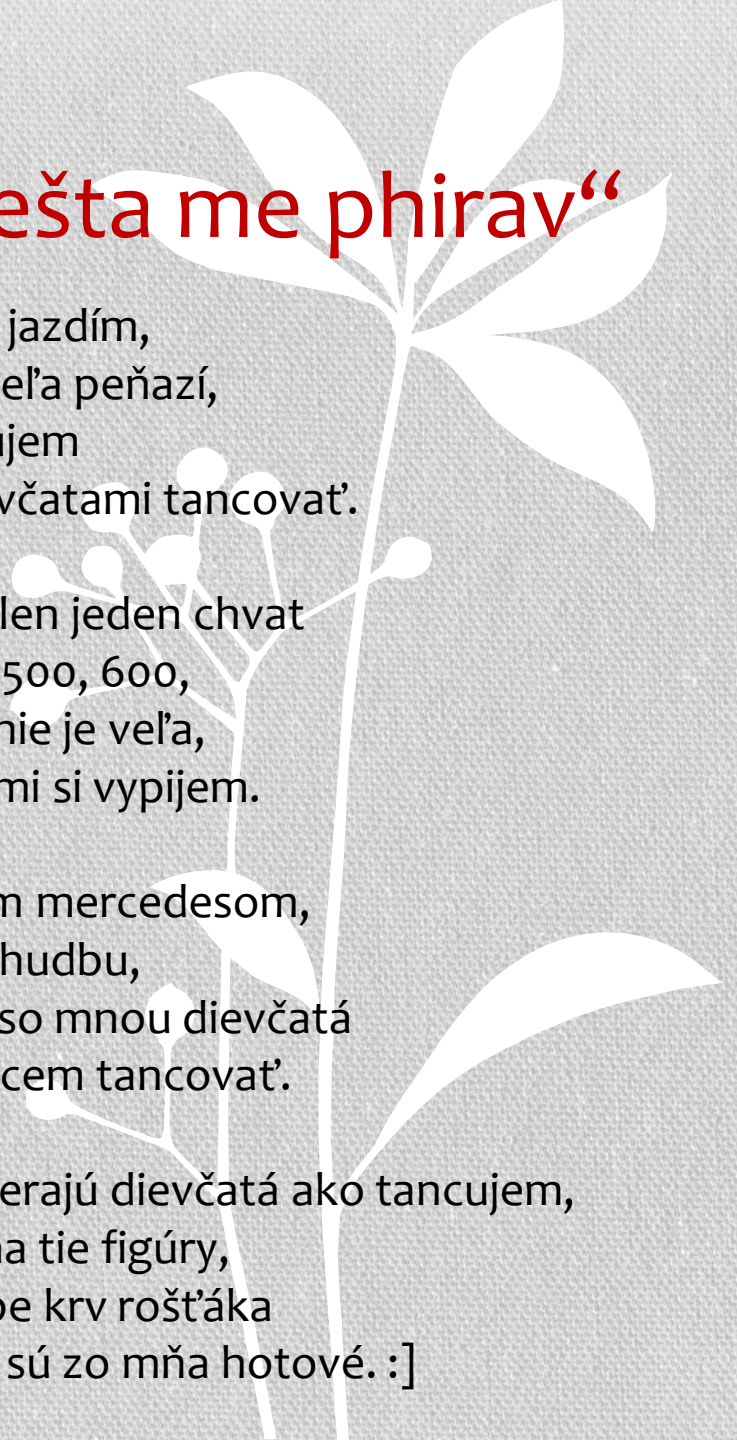
Ref. [: Dikh čak šeje sar khelav,
le figuri sikavav,
taj pujáricko rat si ande mande
le šeja meren angla mande. :]

1. Do pešti jazdím,
zarábam veľa peňazí,
keď kšeftujem
idem s dievčatami tancovať.

2. Urobím len jeden chvat
a zarobím 500, 600,
500, 600, nie je veľa,
s dievčatami si vypijem.

3. Cestujem mercedesom,
púšťam si hudbu,
sedia tam so mnou dievčatá
a s nimi chcem tancovať.

Ref. [: Pozerajú dievčatá ako tancujem,
pozerajú na tie figúry,
mám v sebe krv rošťáka
a dievčatá sú zo mňa hotové. :]

OLAŠSKÍ RÓMOVIA – MUŽI vs. ŽENY

„Žeby také právo mala žena jako muž, to neexistuje“ (žena, 50 r.)

„Rovnoprávnosť nemohli mať ženy, nemohli mať toľko čo chlap, čo hlava rodiny. Ani doteraz. V normálnej rodine, ktorý chlap neni pod papuču žene, to nesmie byť. Nemalo by byť. Môže si žena povedať názor, ale posledné slovo má manžel.“ (muž, 51 r.)

„Vyhovuje mi to, čoby nie. Šak zle oni, muži, nerobá. Oni nechod'á niekde často, jako na tú diskotéku, zábavu... Šak pozrite, jaké máme domy postavené. Šak čo môžeme potom hovoriť. Ved'á sa postarať. Keď volačo treba, tak spravá šetko... Sú aj zlí, jak aj u vás... Sú aj takí čo pijú, žiarlia, bijú ženy. Sú aj u nás takí... Ale ja nemóžem ništ povedat..“ (žena, 50 r.)

„ŽIVOT OLAŠSKÝCH ŽIEN“

Život olašských žien

Ivana Šusterová

Ivana Šusterová

Život olašských žien

ĎAKUJEM za pozornost!

NAJISARÁV 😊

